

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم تربیتی

گرایش برنامه ریزی درسی

عنوان

بررسی رابطه ی عوامل خانوادگی و آموزشگاهی با میزان
خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم متوسطه

رشته علوم تجربی و ریاضی فیزیک ناحیه سه شیراز

سال تحصیلی ۸۷-۸۶

استاد راهنما

دکتر پروین غیائی

استاد مشاور

دکتر حجت اله فانی

پژوهشگر

محمد اسماعیل عباسی

تابستان ۸۷

۱۳۱۰۳۰



دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم تربیتی

گرایش برنامه ریزی درسی

عنوان

بررسی رابطه ی عوامل خانوادگی و آموزشی با میزان

خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم

رشته علوم تجربی و ریاضی فیزیک ناحیه سه شیراز

استاد راهنما

دکتر پروین غیانی

استاد مشاور

دکتر حجت اله فانی

پژوهشگر

محمد اسماعیل عباسی

تأیید ۸۷

۱۳۸۸/۱۲/۲

۱- دکتر پروین غیانی

۲- دکتر حجت اله فانی

۳- دکتر عباس قلناش

هیأت داوران:

تقدیم به روح بلند پدرم و همچنین تقدیم به
مادر مهربانم، همسر عزیزم و دو فرزند مهربانم
سعید و سپهر که همواره یار و یاور من بوده اند
و **تقدیم** به تمام کسانی که در علم آموزی
چراغ راه من بوده اند

شکر و سپاس خدای منان را

جا دارد که از زحمات اساتید فرزانه سرکار خانم دکتر غیائی
به عنوان استاد راهنما و جناب آقای دکتر فانی به عنوان استاد
مشاور و سایر اساتید ارجمند که در این راه مرا یاری نمودند
کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات
۲	مقدمه
۴	بیان مسأله
۶	اهمیت و ضرورت پژوهش
۹	اهداف تحقیق
۱۰	فرضیه های تحقیق
۱۱	تعریف مفهومی خلاقیت
۱۱	تعریف مفهومی پایگاه اقتصادی- اجتماعی
۱۱	تعریف مفهومی روش تدریس معلم
۱۱	تعریف مفهومی رشته تحصیلی
۱۲	تعریف مفهومی پیشرفت تحصیلی
۱۲	تعریف مفهومی افت تحصیلی
۱۳	فصل دوم: پیشینه ی تحقیق
۱۴	مبانی نظری
۱۵	قسمت اول: خلاقیت
۱۷	تعریف خلاقیت
۱۸	توانایی های خلاقیت
۱۹	سیالی
۱۹	انعطاف پذیری
۲۰	اصالت
۲۰	بسط
۲۰	ویژگی های افراد خلاق
۲۲	عوامل موثر در پرورش خلاقیت
۲۲	خانواده
۲۳	محیط آموزشی
۲۳	اطلاعات
۲۳	انگیزش
۲۴	خود پذیری

صفحه	عنوان
۲۵	تخیل
۲۵	موانع خلاقیت
۲۵	موانع بیرونی
۲۶	موانع درونی
۲۷	رابطه خلاقیت با هوش و پیشرفت تحصیلی
۲۷	نظریه های مربوط به خلاقیت
۲۸	نظریه های جهان باستان
۲۹	نظریه های روان شناسی جدید
۳۲	قسمت دوم: خانواده
۳۲	تعریف انواع خانواده
۳۴	پایگاه اقتصادی- اجتماعی
۳۶	قسمت سوم: آموزشگاه
۳۸	روش های تدریس
۴۰	قسمت چهارم: پیشرفت تحصیلی
۴۱	عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی
۴۵	تحقیقات انجام شده در داخل
۴۹	تحقیقات انجام شده در خارج
۵۳	نتیجه گیری
۵۵	فصل سوم: روش تحقیق
۵۵	روش پژوهش
۵۵	جامعه آماری
۵۶	نمونه و روش نمونه گیری
۵۷	ابزار های پژوهش
۶۰	اعتبار و روایی پرسشنامه
۶۲	نحوه جمع آوری اطلاعات
۶۳	روش های تجزیه و تحلیل

۶۵	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۶۶	مقدمه
۶۷	توزیع فراوانی تحصیلات والدین
۶۹	یافته های استنباطی
۶۹	فرضیه ی اول (اصلی)
۶۹	فرضیه ی فرعی (۱-۱)
۷۰	فرضیه ی فرعی (۱-۲)
۷۱	فرضیه ی فرعی (۱-۳)
۷۲	فرضیه ی فرعی (۱-۴)
۷۲	فرضیه ی دوم (اصلی)
۷۲	فرضیه ی فرعی (۲-۱)
۷۳	فرضیه ی فرعی (۲-۲)
۷۴	فرضیه ی فرعی (۲-۳)
۷۶	فرضیه ی فرعی (۲-۴)
۷۷	فرضیه ی سوم (اصلی)
۷۷	فرضیه ی فرعی (۳-۱)
۷۷	فرضیه ی فرعی (۳-۲)
۷۸	همبستگی بین ابعاد خلاقیت و متغیر های پیش بین
۷۹	متغیر های پیش بین به ترتیب قدرت در پیش بینی خلاقیت
۸۰	متغیر های پیش بین به ترتیب قدرت در پیش بینی پیشرفت تحصیلی
۸۲	فصل پنجم: نتیجه گیری
۸۳	بحث و نتیجه گیری
۸۳	نتیجه گیری فرضیه ی اول
۸۳	نتیجه گیری فرضیه ی دوم
۸۴	نتیجه گیری فرضیه ی سوم
۸۴	نتیجه گیری فرضیه ی چهارم
۸۴	نتیجه گیری فرضیه ی پنجم
۸۵	نتیجه گیری فرضیه ی ششم
۸۵	نتیجه گیری فرضیه ی هفتم

صفحه**عنوان**

۸۵	نتیجه گیری فرضیه ی هشتم
۸۶	نتیجه گیری فرضیه ی نهم
۸۶	نتیجه گیری فرضیه ی دهم
۸۸	نتیجه گیری کلی
۸۹	پیشنهادات کاربردی
۹۰	پیشنهادات پژوهشی
۹۰	محدودیت های تحقیق
۹۱	منابع و مأخذ
۹۲	منابع فارسی
۹۸	منابع انگلیسی
۹۹	پیوست ها

چکیده

عنوان: بررسی رابطه ی عوامل خانوادگی و آموزشگاهی با میزان خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم

متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک آموزش و پرورش ناحیه ی ۳ شیراز

این پژوهش بر روی دانش آموزان سال سوم متوسطه ی آموزش و پرورش ناحیه ی ۳ شیراز انجام شده است. جامعه ی آماری ۱۰۰۰ نفر از دانش آموزان رشته علوم تجربی و ریاضی فیزیک (۵۰۰ نفر دختر- ۵۰۰ نفر پسر) انتخاب شدند. نمونه ی آماری ۲۰۰ نفر (۱۰۰ نفر دختر- ۱۰۰ نفر پسر) از هر دو رشته با روش نمونه گیری خوشه ای انتخاب گردیده است. این پژوهش ۱۰ فرضیه به شرح زیر دارد.

فرضیه ی اول: بین نمره ی روش تدریس معلم و میزان خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی دوم: بین نمره ی رشته ی تحصیلی دانش آموزان و میزان خلاقیت آنان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی سوم: بین نمره ی روش تدریس معلم و میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی چهارم: میانگین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دو رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک متفاوت است.

فرضیه ی پنجم: بین نمره ی پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده و میزان خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی ششم: بین نمره ی سواد و تحصیلات والدین و میزان خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی هفتم: بین نمره ی پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده و میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی هشتم: بین سواد و تحصیلات والدین و میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

فرضیه ی نهم: بین نمره ی میزان خلاقیت دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

فرضیه ی دهم: بین نمره ی میزان پیشرفت تحصیلی دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

جمع آوری اطلاعات از طریق سه پرسشنامه ی خلاقیت، روش تدریس معلم و پایگاه اقتصادی- اجتماعی انجام گرفته که

پس از تجزیه و تحلیل داده های آماری، نتایج زیر به دست آمده است.

فرضیه های ۱، ۳، ۵، ۷، ۸، ۹ و ۱۰ مورد تأیید قرار گرفته و فرضیه های ۲، ۴ و ۶ مورد تأیید قرار نگرفته است.

کلید واژه ها: خلاقیت- پیشرفت تحصیلی- رشته ی تحصیلی

فهرست جداول

صفحه	نام جدول
۵۶	جدول (۱-۴) حجم جامعه ی آماری دانش آموزان.....
۵۶	جدول (۲-۴) حجم جامعه ی نمونه
۶۶	جدول (۳-۴) توزیع نمونه ی آماری (جنسیت)
۶۶	جدول (۴-۴) توزیع نمونه ی آماری (رشته ی تحصیلی)
۶۷	جدول (۵-۴) میزان سواد پدر
۶۸	جدول (۶-۴) میزان سواد مادر
۶۹	جدول (۷-۴) ضریب همبستگی بین روش معلم و خلاقیت
۷۰	جدول (۸-۴) مقایسه ی میزان خلاقیت دانش آموزان و روش معلم
۷۰	جدول (۹-۴) میزان خلاقیت و رشته ی تحصیلی
۷۱	جدول (۱۰-۴) ضریب همبستگی بین روش تدریس معلم و نمره ی تحصیلی
۷۱	جدول (۱۱-۴) مقایسه ی دانش آموزان معلمان فعال و غیر فعال
۷۲	جدول (۱۲-۴) مقایسه ی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در رشته های مختلف
۷۳	جدول (۱۳-۴) ضریب همبستگی بین نمرات خلاقیت و پایگاه اقتصادی
۷۳	جدول (۱۴-۴) میزان خلاقیت دانش آموزان و وضعیت اقتصادی
۷۴	جدول (۱۵-۴) ضریب همبستگی بین سواد پدر و خلاقیت
۷۴	جدول (۱۶-۴) ضریب همبستگی بین سواد مادر و خلاقیت
۷۵	جدول (۱۷-۴) ضریب همبستگی بین پایگاه اقتصادی و پیشرفت تحصیلی
۷۵	جدول (۱۸-۴) میزان پیشرفت تحصیلی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی
۷۶	جدول (۱۹-۴) ضریب همبستگی بین پیشرفت تحصیلی و سواد پدر
۷۶	جدول (۲۰-۴) ضریب همبستگی بین پیشرفت تحصیلی و سواد مادر
۷۷	جدول (۲۱-۴) تفاوت بین میانگین خلاقیت دختران و پسران
۷۷	جدول (۲۲-۴) تفاوت بین میانگین پیشرفت تحصیلی دختران و پسران
۷۸	جدول (۲۳-۴) ضریب همبستگی بین هر یک از ابعاد خلاقیت با متغیرهای پیش بین
۷۹	جدول (۲۴-۴) عواملی که بیشترین قدرت را در پیش بینی خلاقیت دارند
۷۹	جدول (۲۵-۴) متغیرهای پیش بین به ترتیب قدرت آن ها در پیش بینی خلاقیت
۸۰	جدول (۲۷-۴) عواملی که بیشترین قدرت را در پیش بینی میزان پیشرفت تحصیلی دارند
۸۰	جدول (۲۸-۴) متغیرهای پیش بین به ترتیب قدرت آن ها در پیش بینی پیشرفت تحصیلی

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

خلاقیت قابلیت است که افراد انسانی را در مقامی بالاتر از همه ی موجودات زنده قرار می دهد. این قابلیت همچون سایر قابلیت ها در همه ی انسان ها متفاوت می باشد. آنچه بر عهده ی ما گذاشته شده این است که این قابلیت ها را شکوفا سازیم و برای خدمت به خلق بکار گیریم.

بررسی های به عمل آمده نشان می دهد که انسان به عنوان مؤثرترین و راهبردی ترین منبع تولید در سطحی بسیار پایین تر از ظرفیت های ذهنی خود به کار گرفته می شود و میزان بهره گیری از آن بسیار پایین است. از آنجا که ما در کشوری بسیار پهناور با منابع غنی و نیروی انسانی هوشمند و کارآ در زمینه های لازم برای رشد و توسعه ی اقتصادی- اجتماعی زندگی می کنیم، باید توجه داشته باشیم که استفاده از علوم و تکنولوژی ملل دیگر به تنهایی، ظرفیت علمی و فنی کشور ما را ارتقا نمی بخشد بلکه باید به فکر ایجاد فرصت و افزایش ظرفیت هایی برای ابداع، نوآوری و خلاقیت نیروی انسانی خود باشیم (حسینی، ۱۳۷۹).

خلاقیت نیرویی است که مشتاقانه آینده نگری می کند، مسأله حل می کند، به پیشبرد کارها کمک می کند و دست به ابتکار و نوآوری می زند. آینده نگری، حل مسأله و ابتکار از جمله مهم ترین حلقه های گم شده در چرخه ی توسعه ی هر کشوری هستند و به علت رو به رو شدن جوامع بشری با مسائل پیچیده ی انسانی، تحلیل رفتن منابع طبیعی، سرعت غیر قابل صورتبادل اطلاعات و به تبع آن عقب ماندگی بعضی از کشورها، نیاز به خلاقیت امری اجتناب ناپذیر است.

با توجه به اینکه روان شناسان و محققان به اهمیت خلاقیت در جامعه ی بشری پی برده اند، خلاقیت از جمله موضوعاتی است که در تحقیقات علمی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. نتایج پژوهش های انجام شده نیز کمتر در عرصه ی عمل به کار گرفته شده است. (امیدی، ۱۳۵۸) این بی توجهی را ناشی از عوامل زیر می داند:

۱- وجود عقایدی مبتنی بر ارثی بودن این پدیده و بی اثر بودن آموزش و پرورش در بروز و شکوفایی آن .

۲- اندک بودن تعداد افرادی که دارای قدرت خلاق هستند و توجه محققان به پدیده هایی که اکثریت را در بر می گیرد.

۳- اعتقاد به اینکه افراد با هوش در زندگی موفق تر از افراد خلاق هستند.

۴- مشکل بودن مطالعه و اندازه گیری خلاقیت.

در واقع خلاقیت متعلق به تمام افراد جامعه است و همه می توانند این نیاز اصلی را در خود تقویت نمایند و زمینه رشد استعداد علمی و معنی خود را فراهم سازند. این مورد مهم در عرصه آموزش و پرورش و مدرسه لازم و ضروری است. لذا خانواده و مدرسه به عنوان دو عامل مهم و اساسی در پرورش خلاقیت بایستی برای رشد خلاقیت و نوآوری دانش آموزان دوره های مختلف تحصیلی راهکار های عملی و اجرایی فراهم نمایند (قاسمی، ۱۳۷۹).

در جهت رسیدن به توسعه فراگیر در جامعه و ایجاد آموزش و پرورش خلاق برای تربیت نیروی انسانی مبتکر، شناسایی عوامل موثر در باروری استعداد های خلاق کاملاً ضروری است. در این راستا توجه به پژوهش های بنیادی و کاربردی در مراکز آموزش عالی مقدمه ای برای پرورش انسان های خلاق، مبتکر و کارآمد در جامعه است.

آموزش و پرورش زیر بنای توسعه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در هر جامعه ای است. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و ازآموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار بوده اند. به تعبیر دیگر آموزش و پرورش را می توان یکی از نهاد های تعیین کننده بنیاد های فرهنگی و اخلاقی یک جامعه دانست.

بنابراین توجه و ترقی جوامع پیشرفته نشان می دهد که همه ی این کشورها، از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار بوده اند. به تعبیر دیگر آموزش و پرورش را می توان یکی از نهاد های تعیین کننده بنیاد های فرهنگی و اخلاقی یک جامعه دانست.

این نهاد از یک سو با کودکان، نوجوانان و جوانان خلاق، مبتکر و مستعد و از طرف دیگر با طیف گسترده ای از مردم به عنوان خانواده ها یا اولیای دانش آموزان در ارتباط است و تعلیمات آموزش های خود را چه مثبت و چه منفی به پیکره ی جامعه تزریق می کند. بنابراین توجه بیشتر به تعلیم و تربیت، مهم ترین عامل پیشرفت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه است که اثرات آن متوجه جامعه و خانواده خواهد شد. یکی از آفت های بزرگ آموزش و پرورش و خانواده ها که همه ساله به میزان زیادی امکانات، منابع و استعداد های بالقوه ی انسانی و اقتصادی را تلف می کند و تأثیرات غیر قابل جبرانی در ابعاد فردی و اجتماعی به جای می گذارد، پدیده ی افت تحصیلی است. (مرتضوی زاده، ۱۳۸۱).

به طور کلی می توان گفت که عوامل خانوادگی و آموزشی می تواند تأثیر بسزایی در بروز خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی داشته باشد (بیابانگرد، ۱۳۷۸).

بیان مسأله

پرورش استعدادهای درخشان و خلاق هدف نهایی نظام های تعلیم و تربیت در قرن معاصر است، چرا که اختراعات و اکتشافات علمی مدیون تلاش و کوشش های انسان است. اختراعات و اکتشافاتی که پیشرفت تمدن بشری را به دنبال داشته است.

اغلب تعریف هایی که در نظریه های بنیادی دانشمندان در باره ی خلاقیت ارائه شده است، نشان می دهد که همه ی افراد عادی، مستقل از عواملی چون هوش، سن و معلومات، دارای استعداد خلاقیت می باشند. (تورنس، ۱۹۷۵، ۱، ترجمه ی قاسم زاده، ۱۳۷۲).

از طرفی مهارت های خلاقیت را می توان مانند سایر مهارت ها مثل خواندن، نوشتن، شنا کردن، نواختن پیانو و نظایر این ها از طریق آموزش و تمرین آموخت. (دو بونو، ۱۹۷۵، ۲، ترجمه امیدوار، ۱۳۶۳).

باید توجه داشت که پرداختن به خلاقیت و بها دادن به پرورش آن برای بالا بردن ظرفیت های انسانی یک سرمایه گذاری فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است (حسینی، ۱۳۷۹). برای ایجاد آموزش و پرورش خلاق در دانش آموزان که یکی از مهم ترین مسئولیت دولت ها در جهان متغیر امروز است باید ویژگی های افراد خلاق و عوامل مؤثر در رشد و بروز این ویژگی ها و استعداد ها را شناخت.

پژوهش های مختلفی، عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت را بررسی کرده اند. از میان عوامل ذکر شده دو عامل طبقه ی اجتماعی و اقتصادی به ویژه در قالب نقش خانواده و عوامل آموزشی، خصوصاً تحت عنوان تأثیر مدرسه بیشتر مورد توجه بوده است (یزدچی، ۱۳۷۹).

از میان عوامل خانوادگی مؤثر در رشد خلاقیت، عوامل شیوه ی فرزند پروری و نگرش های فرزند پروری و پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده بیشتر ذکر شده است (کیوانفر، ۱۳۸۰). یکی از آفت های های بزرگ تعلیم و تربیت هر نظامی که همه ساله به میزان قابل توجهی منابع، امکانات و استعداد های بالقوه ی انسانی و اقتصادی را تلف می کند و اثرات غیر قابل جبرانی را در ابعاد فردی و اجتماعی به جا می گذارد، پدیده ی افت تحصیلی است (پولادی، ۱۳۷۵).

یکی از عواقب مهم عدم پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، تکرار دروس و پایه ی تحصیلی می باشد. فردی که در نتیجه ی عدم احراز شرایط قبولی، پایه ای را تکرار می کند از دو جنبه اجتماعی و شخصی نوعی ضایعه بوجود آورده است. از نظر شخصی وقت و سرمایه ی مادی و معنوی دوره گذشته خود را از دست داده است و از نظر اجتماعی قسمتی از امکانات تربیتی جامعه را بیهوده تلف کرده دوره ی گذشته ی خود را از دست داده است و از نظر اجتماعی قسمتی از امکانات تربیتی جامعه را بیهوده تلف کرده است (معیری، ۱۳۷۶).

در جهت جلوگیری از افت تحصیلی و کمک به پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، عوامل آموزشی همچون کارکنان که شامل (معلم، مدیر، مربی پرورشی، خدمتگزار و...) در آموزشگاه می شود می توانند بر نوجوانان و جوانان تأثیراتی بر جای بگذارند. نحوه ی ارتباط، اخلاق، رفتار، روش تدریس و شیوه های تربیتی و آموزشی کارکنان آموزشگاه، همه و همه در پیشرفت دانش آموزان مؤثر است (بیابانگرد، ۱۳۷۸).

از سوی دیگر، اولین و مهم ترین وظایف خانواده ها ایجاد احساس تعلق، دوست داشتن و امنیت خاطر برای فرزندان است. اگر فرزندان احساس کنند که از طرف والدین خود به رسمیت شناخته شده و آنان به تعلیم و تربیت و آینده ی تحصیلی ایشان علاقه مندی نشان بدهند، جامعه پذیری و رشد اخلاقی، اجتماعی آنان هم زود تر و مطلوب تر صورت می گیرد (فائمی، ۱۳۷۹).

از آنجا که معرفی عوامل مؤثر در خلاقیت و پیشرفت تحصیلی می تواند به کلیه ی مؤسسات آموزشی و پرورشی جامعه، مؤسسات مددکاری، برنامه ریزان آموزشی، مؤلفان کتاب های آموزشی و دست اندر کاران تعلیم و تربیت در جهت تقویت خلاقیت و پیشرفت تحصیلی نوجوانان و جوانان کمک کند، این پژوهش درصدد است که عوامل خانوادگی و آموزشی مؤثر در خلاقیت و پیشرفت تحصیلی را بررسی نماید. عوامل خانوادگی مورد بررسی در این پژوهش پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده و میزان سواد و تحصیلات والدین می باشد. عوامل آموزشی مورد بررسی شامل روش تدریس معلم و رشته ی تحصیلی دانش آموزان دوره- ی متوسطه ی سال سوم نظری می باشد که در آموزش و پرورش ناحیه ی سه شیراز در اردیبهشت ماه ۱۳۷۸ در مدت دو هفته انجام گرفته است.

اهمیت و ضرورت پژوهش

در قرن حاضر که تکنولوژی با سرعت سرسام آوری پیش می رود، سخن از جنگ ماهواره ها می باشد. رباتیک ها پا به عرصه ی حیات بشری می گذارند و لجام گسیختگی های فرهنگی با رشد بی سابقه ای فرا- گیر شده است، جامعه ی ما بیش از هر زمان دیگری نیازمند افراد هوشمند و خلاق و نوآور است (افروز، ۱۳۷۱).

از آنجا که همه ی انسان ها به درجات مختلف دارای استعداد و مهارت خلاقیت هستند، شناسایی و پرورش این استعداد و مهارت، در درجه ی اول بر عهده ی نظام تعلیم و تربیت در هر جامعه ای است. فرایند آموزش و پرورش می تواند تفکر خلاق را پرورش دهد و افرادی کاوشگر، آفریننده و مشکل گشا تربیت کند، هر چند بررسی وضع فعلی سازمان ها یا محیط های آموزشی نشان دهنده ی وجود مشکلات و باز دارنده های قابل ملاحظه ای در راه ایجاد جو مناسب برای پرورش تفکر خلاق، آفرینندگی و مهارت حل مسأله است (میر کمالی، ۱۳۷۸).

یکی از مسائلی که نظام آموزشی کشور ما با آن رو به رو است مسأله ی افت تحصیلی می باشد که همه ساله به میزان قابل توجهی امکانات، منابع و استعداد های فراوانی را به هدر می دهد. علل و عوامل افت تحصیلی دانش آموزان را می توان از ابعاد مختلف طبقه بندی کرد. شاید بتوان این عوامل را به چهار مقوله ی زیر تقسیم کرد:

۱- ویژگی های فردی دانش آموز؛

۲- محیط آموزشی و مدرسه؛

۳- ویژگی های خانوادگی دانش آموز؛

۴- عوامل اجتماعی (مرتضوی زاده، ۱۳۸۲ ص ۴۳).

معلم با شناخت امکانات، به تجهیز مناسب محیط آموزشی می پردازد. محیط و امکانات آموزشی را سازماندهی می کند، موقعیت آموزشی مناسب را به وجود می آورد و با شناخت استعداد، علایق و توانایی شاگردان، آنان را در راه صحیح یادگیری هدایت می کند؛ البته چنین نقشی به دانش و اعتقاد معلم بستگی دارد (شعبانی، ۱۳۷۸).

در کنار معلم و مدرسه، نقش خانواده در ایجاد محیطی آرام و مساعد برای مطالعه و انجام تکالیف درسی بسیار مهم می باشد. والدین میتوانند با غنی کردن محیط خانواده در پیشرفت تحصیلی فرزندان خود

نقش مهمی داشته باشند. آنان باید به جای خرید اشیای غیر ضروری برای استفاده فرزندان خود، کتاب های کمک درسی و وسایل آموزشی تهیه کنند تا از این طریق هم دانش آموزان اوقات فراغت خود را به خوبی بگذرانند و هم به یادگیری آنان کمک شود (بهرام زاده، ۱۳۸۲).

دانش آموزی که سرخورده، مأیوس، پریشان فکر و دچار آشفتگی عاطفی باشد، یادگیری خوبی نخواهد داشت. بیشتر مقاومت خواهد کرد، کناره گیر خواهد شد و به مشکل و مسأله خودش خواهید اندیشید. نیاز های دانش آموزان باید برآورده شود و همچنین عزت نفس و خویشتن داری آن ها باید به عنوان عوامل اساسی وابسته به یادگیری شناخته شود. بدون داشتن احساس خوب در باره خویشتن و بدون حس کنجکاوی یا انگیزش، امکان اندکی برای تداوم یادگیری شناختی و حتی روان حرکتی وجود خواهد داشت. شاگرد باید در مورد اجرای مهارت یا تکنیکی که ملزم به انجام آن است اعتماد به نفس داشته باشد و به نسبت به یادگیری اشتیاق نشان دهد و احساس نماید آنچه از او خواسته شده است که او انجام دهد از نظر روان شناختی ارضا کننده است. موارد فوق از یادگیری الفبا گرفته تا نحوه پرتاب توپ بسکتبال یا چگونگی تعامل اجتماعی با دیگران را شامل می شود (الن - سی - ارنشتاین، ترجمه، احقر، ۱۳۸۴).

پیشرفت تحصیلی دانش آموزان قبل از هر چیز مستلزم بر خورداری از یک فضای متعادل و هماهنگ در خانه و مدرسه است. تحقیقات و مطالعات فراوانی که در کشور ما و سایر کشورها انجام گرفته، نشان دهنده ی این نکته است که اگر خانواده در گیر و علاقه مند به مسائل تحصیلی فرزندان خود گردد، کودکان نیز با ذوق و شوق بیشتری تحصیل خواهند کرد (بیابان گرد، ۱۳۸۴).

با توجه به اینکه در کشور ما چند سالی است که آموزش و پرورش، در زمینه ی خلاقیت و پیشرفت تحصیلی و همچنین جلوگیری از افت تحصیلی اقداماتی را انجام داده است، نیاز است پژوهش هایی در این زمینه انجام گیرد تا مشخص گردد که اقدامات صورت گرفته، تا چه اندازه ثمربخش بوده است.

محقق درصدد است که در این زمینه پژوهشی را انجام دهد تا در رابطه با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و عوامل موثر بر آن به نتایجی دست یابد. اهمیت یافته های این پژوهش در این است که

مسئولان و دست اندر کاران امر تعلیم و تربیت، در این زمینه به ارزیابی آموزشی پرداخته و به رفع مشکلات و نواقص بپردازند.

پژوهش و تحقیق در زمینه ی خلاقیت و پیشرفت تحصیلی می تواند راه گشای مشکلات پرورش خلاقیت و کمک به پیشرفت تحصیلی در مراکز آموزشی و سازمان ها باشد.

اهداف تحقیق

هدف کلی: بررسی و تعیین رابطه ی عوامل آموزشی و خانوادگی با میزان خلاقیت و پیشرفت

تحصیلی دانش آموزان پایه ی سوم دوره ی متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

اهداف اختصاصی

- تعیین رابطه ی عوامل خانوادگی (پایگاه اقتصادی- اجتماعی، تحصیلات والدین) با میزان خلاقیت دانش آموزان پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

- تعیین رابطه ی عوامل خانوادگی (پایگاه اقتصادی- اجتماعی، تحصیلات والدین) با میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

- تعیین رابطه ی عوامل آموزشی (روش تدریس معلم، رشته ی تحصیلی) با میزان خلاقیت دانش-آموزان پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

- تعیین رابطه ی عوامل آموزشی (روش تدریس معلم، رشته ی تحصیلی) با میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

- تعیین تفاوت میزان خلاقیت دختران و پسران پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و ریاضی فیزیک؛

- تعیین تفاوت میزان پیشرفت تحصیلی دختران و پسران پایه ی سوم متوسطه رشته ی علوم تجربی و

ریاضی فیزیک؛